

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ НЕОГОЛОШЕНОЇ ВІЙНИ

Деревянко Б. В.

доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу міжнародного приватного права та правових проблем євроінтеграції Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

Складна соціально-політична та військова ситуація в Україні, політичні й економічні події у світі свідчать про те, що задача моніторингу економічної безпеки регіону не втрачає своєї актуальності. Економічна безпека регіону є складовою національної безпеки, а її забезпечення – важливим елементом державної незалежності, умовою соціально-економічного розвитку регіонів та країни в цілому на основі створення правових, економічних, інституційних, організаційних і технологічних умов, які відповідають викликам часу.

Фундамент «безпечкового» підходу до регіонального розвитку закладено статтею 132 Конституції України, яка визначає, що «територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій» [1].

Найбільш точно порівняти вплив військових дій на економічну безпеку регіону та його підприємств найкраще можливо шляхом порівняння стану економічної безпеки 2013–2014 із станом 2015–2016 років, коли найбільш активні бойові дії припинилися, частина підприємств відновила свою роботу на територіях, підконтрольних уряду України, а частину підприємств було ліквідовано. До того ж, за вказані роки наявна значна кількість офіційної статистичної інформації, яку слід проаналізувати.

Економічна безпека регіону визначає, насамперед, рівень соціально-економічного розвитку регіону і свідчить про ступінь незалежності регіону. Наслідками фактичного військового стану у Донецькій області є руйнування інфраструктури (виробничої, транспортної, соціальної) регіону і міст, загроза банкрутства окремих галузей виробництва і промислових об'єктів, скорочення чисельності наявного населення (міграція мешканців регіону до інших регіонів України або за кордон, загибель мирних жителів), і в результаті цього – значне погіршення показників соціально-економічного розвитку Донецького регіону.

Визначальним чинником економічного розвитку і модернізації регіону є інвестиції. Загалом за 2012–2016 роки спостерігалась неоднозначна ситуація. У 2013 році відбулося скорочення інвестицій в області і в цілому по Україні, що пов'язано із початком нестабільної ситуації на території України, яка становила загрозу для коштів інвесторів. Дані капітальних інвестицій Донецької області за рахунок усіх джерел фінансування

вказують на позитивні зміни в економіці України у 2016 році у порівнянні з 2015 роком, але освоєно підприємствами та організаціями в цьому році на 63 % менше, ніж у 2012 році. У 2015 році ситуація з обсягами капітальних інвестицій в Україні покращилася, але в області наслідки нестабільності були значними – у порівнянні з 2014 роком обсяги зменшилися майже на 37 % [2, р. 288-289].

Важливим соціальним чинником впливу на економічну безпеку регіону є рівень безробіття населення. Значення цього показника з 2012 року збільшується, що відбиває тенденції значного погіршення соціальної компоненти спочатку після світової фінансової кризи, а потім військової агресії проти України. Унаслідок воєнних дій більшість виробництв і промислових підприємств в регіоні припинили свою діяльність, створивши тим самим проблему безробіття. За методологією Міжнародної організації праці порогове значення за рівнем безробіття складає 8 % від працездатного населення, тому практично у 2012–2016 роках Донецький регіон знаходиться у стані небезпеки, що свідчить про низьке залучення працездатного населення до активної діяльності. Небезпека підвищується у зв'язку із географічною близькістю із місцями фактичного ведення військових дій та наявністю значної кількості не облікованих одиниць зброї та осіб, які здійснюють її перевезення та збут. Відсутність роботи і засобів для існування може спонукати окремих осіб до заняття протиправною діяльністю. А тут уже на перше місце виходить не економічна безпека регіону, а національна безпека держави.

До окремих позитивних змін щодо економічної безпеки в соціальному напрямі варто віднести підвищення середньомісячної заробітної плати. Середній темп підвищення в Донецькій області становив 14,4 %. Проте, в цілому по Україні стрімко зростає індекс споживчих цін, а це нівелює зростання наявних доходів населення.

Проаналізувавши стан показників економічної безпеки в Донецькому регіоні і Україні в цілому за 2012–2016 рік, та помітивши погіршення показників розвитку, доречно буде зупинитись на порівнянні показників Донецької області з мінімальними, максимальними та середніми значеннями по Україні. Так, наприклад, у 2016 році, найбільш небезпечною за показниками ВВП та інвестиціями в регіон виявилась Чернівецька область. Лідером з усіх регіонів України за цими показниками є місто Київ, яке має також і найвищу середньомісячну заробітну плату. Найнижчий рівень безробіття в Україні в Харківській області [2, р. 290].

Падіння економіки України та Донецької області, яке розпочалося ще у 2012 році, зупинилось у 2015 році. Після цього розпочалося зростання. Валовий регіональний продукт Донецької області за 2012–2016 роки знизився в 1,25 рази, хоча по Україні він зріс в 1,7 рази. Індекс промислового виробництва тільки у 2016 році піднявся більше ніж 100 %, а в інші роки він нижче 100 %, а індекси сільськогосподарської продукції в Донецькій області у 2013 році збільшилися, але у 2014 і 2015 роках знизилися. Дані капітальних інвестицій Донецької області за рахунок усіх джерел фінансування вказують, що у 2016 році у порівнянні з

2015 роком є позитивні тенденції. Рівень безробіття населення з 2012 року збільшується, більшість виробництв і промислових підприємств в регіоні припинили свою діяльність, створивши тим самим проблему безробіття. Частка домогосподарств Донецької області із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму складала у 2016 році 11,2 %, у 2015 році – 9,8 %, по Україні – відповідно 9,3 % і 9,4 % [2, р. 291].

Воєнний конфлікт значно погіршує економічний потенціал Донецької області. Руйнується промисловий комплекс, пошкоджується значна кількість об'єктів виробництва та інфраструктура регіону – окупованої й підконтрольної Україні частини. Дестабілізація суспільно-економічної ситуації призвела до негативних наслідків не тільки області, а для України в цілому. Втрати української економіки від військового конфлікту зумовлені вагомою роллю Донецького регіону у сфері промислового виробництва, роздрібного товарообороту, експорту та імпорту товарів та послуг.

Раніше нами було зроблено висновок і зараз слід повторитися, що ситуацію міг би виправити комплекс заходів, пов'язаних із стимулюванням внутрішніх та зовнішніх інвестицій у промисловість та сільське господарство регіону із одночасним внесенням змін до норм законодавства. Держава може через застосування наявних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, основні з яких названо у частині 2 статті 12 Господарського кодексу України намагатися підвищувати основні показники діяльності підприємств регіону та держави загалом [3]. Серед основних засобів найбільший ефект може бути від надання державою інвестиційних, податкових та інших пільг, а також надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій. Хоча значний зиск можуть надати і застосування державного замовлення; ефективного використання ліцензування, патентування і квотування, технічного регулювання; застосування нормативів та лімітів; ефективного регулювання цін і тарифів. Крім цього, українським законодавством не забороняється застосування і інших засобів державного регулювання господарської діяльності [2, р. 292].

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Bogdan Derevyanko, Liudmyla Nikolenko, Irina Syrmamiik, Yevgen Mykytenko and Iosif Gasparyevich (2018). Assessment of financial and economic security of the region (based on the relevant statistics of the Donetsk region). *Investment Management and Financial Innovations*, 15(4), 283–295. DOI:10.21511/imfi.15(4).2018.23.

3. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18–22. Ст. 144.